

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНОЇ ЗБІРКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ

У статті проаналізовано основні етапи формування мистецької збірки від часу створення в Тернополі Регіонального Подільського Музею до наших днів. Акцентовано увагу на джерелах надходження музейних експонатів до основного і допоміжного фондів Художнього музею.

Ключові слова: Тернопільський обласний художній музей, Картинна галерея, живопис, графіка, скульптура, музейний фонд.

Життєпис людини починається від її народження, а історія музею – від його заснування. Проте, щоб зрозуміти складні життєві дороги кожної особистості, потрібно знати її родовід, біографії батьків, дідів і предків. Жодний музейний заклад не з'являвся на порожньому місці: йому передувала музейна збірка. Від збору експонатів і формування колекції до відкриття самого музею проходить немало часу, що нерідко вимірюється кількома поколіннями.

Художні музеї в 1970–80-х рр. в Україні повставали за типовою схемою: на основі збірок творів мистецтва в краєзнавчих музеях. Про це зобов'язувала постанова Ради Міністрів УРСР від 13 січня 1987 р. № 13 «Про стан і заходи щодо поліпшення збереження експонатів у музеях республіки».

Художній музей у Тернополі створений на підставі рішення виконавчого комітету Обласної ради народних депутатів від 29 квітня 1991р. № 110. Перші пункти цього рішення наголошували:

«1. Відкрити з 1 травня 1991 року Тернопільський обласний художній музей на базі картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею з штатом 19 чоловік.

2. Тернопільському краєзнавчому музею передати на баланс новоствореного музею грошові кошти в сумі 61,4 тис. крб., основні засоби та музейні експонати.

3. Акціонерно-комерційному банку Укрсоцбанку відкрити рахунок для Художнього музею» [1].

Художньому музею передали на правах оренди приміщення Картинної галереї (одного з відділів Красназавчого музею) – павільйон-прибудову до 9-поверхового житлового будинку на вул. С. Крушельницької, 1. Торгові зали запланованого магазину були пристосовані під музейну експозицію. Новому закладу культури також передали 552 твори образотворчого мистецтва, в т. ч. живопису – 313, графіки – 333, скульптури – 45.

Новостворений музей планувалося (згідно з рішенням облвиконкому від 24 листопада 1989 р., № 264) розмістити в Старому замку над ставом (вул. Замкова, 10). Розробкою документації на реконструкцію замку займався Вільнюський проектний інститут (Литва). Спортивна школа греко-римської боротьби мала перейти до спортивного комплексу на масиві «Сонячний». Проектна документація була виготовлена, однак обидва заклади залишилися в старих приміщеннях.

Директором Тернопільського обласного художнього музею (скор. ТОХМ), на підставі наказу начальника управління культури Тернопільського облвиконкому від 30 квітня 1991 р. № 78-а, було призначено Дуду Ігоря Микитовича – мистецтвознавця, випускника Академії мистецтв у Ленінграді, який на той час працював старшим викладачем художнього відділення Тернопільського кооперативного технікуму.

17 червня 1991 р. був затверджений Статут ТОХМ. На той час, це була третя державна музейна установа на Тернопільщині. 9 серпня було влаштовано першу виставку – «Андрій Петрик (1919–1990). Живопис» [2]. 31 жовтня, після тривалої передачі фондів, відкрито постійно діючу експозицію з 136 творів (нині – 230).

Художній музей у Тернополі налічує всього 22 роки, проте його збірка має давню історію. Родовід музейної справи в місті бере свій початок від Регіонального Подільського Музею, відкритого 13 квітня 1913 р. в 4-х залах Товариства Народних Шкіл на вул. Качали, 1-2. Засновником музею був Станіслав Сороківський – професор Державної Вчительської Семінарії і голова Товариства в 1901–14 рр. Проте сама збірка започаткована ще 1907 р. Серед експонатів музею

були твори професійного малярства і пластики, зокрема картини, гіпсові копії різьби Віта Ствоша та Яна Рачки з Кракова, барочні головки ангелів; велика колекція гравюр і рисунків, подільських килимів і вишиванок, стильової порцеляни, 68 медалей, 332 писанки, 1326 монет. С. Сороківський опрацював путівник по музею, який вийшов друком 1913 р. у Тернополі [19].

Першій експозиції музею судилося коротке життя. Під час Першої світової війни (1915 р.) росіяни пограбували колекцію. В Росію вивезли цінну збірку монет, яку частково повернули через 14 років.

Зруйнований будинок Товариства Народних Шкіл, в якому містився музей, був відновлений. Його друге відкриття відбулося 9 листопада 1930 р. Тоді ж видано новий путівник по музею. Музейна збірка мала регіональний характер і складалася з наступних 4-х розділів: історичний, етнографічний, сучасного мистецтва (художні промисли) та природничий. З-поміж експонатів мистецького розділу виділялися колекції медалей і пам'ятних відзнак, різьба, олійні картини, рисунки, гравюри, акварелі. На Тернопільщині було зібрано значну кількість предметів декоративно-ужиткового мистецтва: гончарні вироби, порцеляна і скло, народний одяг, килими і вишивки, писанки і витинанки.

Саме в той час у Львові помер професор д-р Людвік Фінкель (1858 – 1930) – член Краківської Академії Наук, випускник Тернопільської гімназії. Він заповів свою бібліотеку музею. Книгозбірня налічувала 4 000 праць й була поміщена в окремому музейному залі [20].

Відродженню Подільського Музею допомагали музеї Львова і Познані, науково-культурні товариства Перемишля і Кракова, академічна бібліотека у Вінниці, Староство в Підгайцях, Магістрат Теремовлі, Воєводська Управа і «Подільське Туристично-Краєзнавче Товариство» в Тернополі.

При товаристві «Рідна Школа» на вул. Качали з 1933р. також діяла «Подільська Музейна Збірка», організатором якої був професор Яким Ярема. Незабаром (1935 р.) ця збірка налічувала 2340 експонатів. Серед них були пам'ятки нумізматики, друкарства, народного ужиткового мистецтва [11.216].

У жовтні 1939 р. Регіональний Подільський Музей нова (радянська) влада реорганізувала в Тернопільський історико-краєзнавчий музей. Фонди поповнилися творами живопису, скульптури і графіки Західної Європи ХУІІІ – початку ХХ ст. з націоналізованих маєтків графів Потоцьких і Козебродських, баронів фон Добчіце. Зокрема, з галереї палацу графів Потоцьких у с. Поморяни (Перемишлянський р-н Львівської обл.) походять портрети «Молодого чоловіка» (після атрибуції – король Польщі Станіслав Лещинський) і коронного гетьмана Миколая Потоцького (обидва датуються поч. ХУІІІ ст.), картини П. Брандля «Навчання рахунків» і Ю. Фалата «Повернення з полювання», бронзова копія голови Афродіти Мілоської.

З галереї замку графів Козебродських у с. Кудринці (Борщівський р-н Тернопільської області) привезено портрети Голєєвського, Чарнецького, С. Малаховського, близько 20 портретів родини Борх, картини «Натюрморт з птахами і фруктами» Ф. В. Тамма, «Розп'яття» невідомого автора. Всі твори датовані ХУІІІ – поч. ХІХ ст. Приватну галерею живопису Західної Європи ХУІІІ ст. мали барони фон Добчіці в Заліщиках – власники палацу і парку над Дністром. З цієї галереї надійшли до Краєзнавчого музею картини на біблійні («Юдіф із головою Олоферна», «Знайдення Мойсея») та історичні теми («Батьколюбива римлянка», «Смерть Лукреції»), а також натюрморт «Симфонія» [4]. Усі названі вище полотна нині посідають важливе місце в збірці ТОХМ.

Під час Другої світової війни музейна збірка знову постраждала. Картини видатних майстрів Західної Європи, колекції вишивок, кераміки і монет зберегла науковий працівник Краєзнавчого музею Стефанія Садовська (1888 – 1968) [4]. З давньої збірки у нашому музеї залишилися два барокові пугті (амури-ангели).

Краєзнавчий музей відновив свою діяльність у липні 1945 р. З колишніх панських маєтків, палаців і замків, костьолів і монастирів до Тернополя звозили цінні твори образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва, друкарства і народних промислів.

У 1960–70-х рр. у музейній збірці опинилися ікони та різьба із закритих церков Тернопільщини, в т. ч. унікальні барельєфи

Й. Г. Пінзеля з церкви Покрови Пресвятої Богородиці в Бучачі, статуї А. Осинського зі Збаразького костьолу (роботи мистців датуються сер. XVIII ст.), ілюстровані стародруки XVII – XVIII ст., видані в друкарнях Почаївської та Києво-Печерської Лаври, Ставропігійського Братства у Львові.

Ряд авторських картин і графічних листів подарували музею відомі художники – уродженці області, які проживали у Львові: С. Борейко, Л. Левицький, А. Манастирський, Я. Музика, П. Обаль, О. Шатківський. Були зібрані, а частково закуплені твори сучасних професійних майстрів з Тернополя (живопис і графіку С. Ковальчука, Г. Миколишина, С. Нечая, Я. Новака, Я. Омеляна, А. Ткаченка, Б. Ткачика, Є. Удіна, Д. Шайноги; скульптури В. Голофаєва, В. Садовника), численні твори т. зв. «самодіяльних» художників (М. Бездільного, А. Гриба, С. Маковського, А. Петрика), вироби народних майстрів.

На закупку мистецьких творів держава виділяла значні кошти. З приватної збірки відомого співака Дмитра Гнатюка (Київ) у 1974 р. були закуплені пейзажні мініатюри С. Васильківського, П. Левченка і М. Пимоненка, етюди О. Новаківського та І. Труша. Безпосередньо в авторів придбано великоформатні картини Д. Нарбута, А. Коцки і Ф. Манайла. Поповнення художньої збірки відбувалося за сприяння директорів Тернопільського краєзнавчого музею Б. Б. Ельгорта у 1959 – 1976 рр. і В. А. Лавренюка у 1976 – 2002 рр.

Таким чином, у фондах Краєзнавчого музею було накопичено велику кількість творів образотворчого мистецтва – близько 4370 експонатів, у т. ч. 2070 – живопису, 2100 – графіки, 200 – скульптури. Вартісна збірка практично залишалася недоступною для науковців та широкого загалу.

Збірка творів образотворчого мистецтва Краєзнавчого музею склала основу експозиції Картинної галереї, відкритої 6 травня 1978 р. в колишньому Домініканському костьолі (нині – собор Непорочного Зачаття Пресв. Діви Марії). Значну допомогу в організації галереї надали провідні музеї України. Київський музей російського мистецтва передав полотна російських художників М. Клодта, В. Маковського, І. Шишкіна; Львівська картинна галерея – твори польських

живописців Є. Коссака, В. Щепаніка, який до 1939 р. працював у Тернополі. Ряд своїх праць подарували львівські митці Є. Безніско, І. Остафійчук. Близько 500 творів живопису повоєнного часу (М. Глущенко, М. Дерегус, К. Трохименко, С. Шишко, Т. Яблонська) передала Дирекція художніх виставок з Києва. Державний Ермітаж у Ленінграді поділився колекцією західноєвропейської графіки XVIII – XIX ст.

Картинною галереєю – відділом Краєзнавчого музею у 1978–86 рр. завідував історик-археолог І. П. Герета. Він підготував путівник, виданий 1981 р. у Львові [4]. Через вісім років після відкриття, у січні 1986 р., Картинну галерею перевели з Домініканського костюлу в нинішнє приміщення-павільйон. Останніми роками галерея постійної експозиції не мала і займалася винятково організацією виставок.

Після звертання в Міністерство культури УРСР, Краєзнавчий музей додатково передав новоствореному Художньому музею 139 експонатів. Таким чином, акт від 14 грудня 1991 р. «Про передачу художніх творів Тернопільському художньому музею» засвідчив 691 твір, у т. ч. живопису – 313, графіки – 333, скульптури – 45 (на суму 348 342 крб.). Наказ Міністерства культури України від 8 вересня 1992 р. № 212 затвердив цю передачу [18].

Перші два роки поповнення збірки ТОХМ проводилося в результаті закупок робіт у художників Тернополя і приватних осіб. Відтак – за рахунок виставкової діяльності, подарунків митців і колекціонерів. У 1991 р., маючи кошти, ТОХМ закупив 49 картин Андрія Петрика з Микулинців – всю меморіальну виставку, якою розпочалася виставкова діяльність новоствореного музею [Акти №31 від 13.08.1993 і 7.09.1993 р.].

У 1993–95 рр. реставраційною майстернею музею завідував Діонізій Шолдра (1925–1995) – митець і реставратор із Нью-Йорку, уродженець Тернополя. Він передав Україні 50 авторських картин. У нашому музеї зберігаються 48 картин, 13 експонатів науково-допоміжного фонду і 137 архівних предметів [5]. Після передчасної смерті митця, 20 вересня 1998 р., відкрито Меморіальний зал Д. Шолдри. Експозицію нового залу доповнила документальними матеріалами його племінниця Наталія Решетука з Тернополя.

У Галереї обласної організації Національної спілки художників України тривалий час зберігалися 17 робіт тернопільського скульптора Володимира Голофаєва (1931–1977). У 1993 р. голова організації Б. Ткачик передав їх на постійне збереження в Художній музей.

Колекціонер Я.В.Веселовський з Тернополя подарував музею 21 предмет культового призначення, 9 з яких (ікони, медальйони, хрести) увійшли до основного фонду. Вони щороку використовуються як експонати на Різдвяній та Великодній виставках.

Через відсутність власного автотранспорту ми не проводимо наукових експедицій по області з метою збирання пам'яток декоративно-ужиткового і сакрального (ікони, різьба, стародруки) мистецтва. Однак, у 1995 р. директору музею пощастило привезти два великі образи «Святе Сімейство» і «Христос в Еммаусі» (обидва 1863 р.) невідомого автора з церкви Різдва Пресв. Діви Марії у с. Криве біля Скалата (Підволочиський р-н Тернопільської обл.). Ікони через міжконфесійні непорозуміння були викинуті – одна на дзвіницю, інша на церковне горіще. Цього ж року були привезені до музею вісім ікон біблійного циклу «Створення світу» з церкви с. Буглів Ланівецького р-ну. Вони виконані за ілюстраціями Ю. Ш. фон Карольсфельда. Стінопис храму відновлював Богдан Ткачик з групою живописців, які працювали над новими образами.

Щедрими на дарунки виявилися 1995–96 рр. Саме тоді ми отримали від родини художника Антіна Малюци (1908–1970), уродженця с.Токи (Підволочиський р-н Тернопільської обл.), який жив і помер у Нью-Йорку, 91 твір живопису і графіки, а також альбом родинних фотографій. Нині у постійній експозиції знаходиться його картина «Дві жінки в народних строях» (1930-ті рр.) [3].

Творчість митців української діаспори представлена також картинами Емми Андіївської, Володимира Воронюка, Анни Дідух, Теофіла Кузьмовича, Христини Куріци, Володимира Савчака, Богдана Титли, подаровані авторами або передані їх родичами.

Збільшенню музейних фондів сприяють індивідуальні виставки художників. Починаючи від 1995 р., ми організували шість виставок тернопільського живописця Ярослава Василика, а музейна збірка зба-

гатилося на 23 картини. У вересні-жовтні 2004 р. проходила виставка «Етюди. Ескізи» Юрія Чумака з Тернополя. Після закінчення виставки автор подарував музею всю збірку – 142 етюди та ескізи. Портретні етюди представляють відомих діячів культури і мистецтва Тернополя, а ескізи – монументально-декоративні розписи, виконані Ю. Чумаком на Тернопільщині. Згодом свою збірку художник доповнив картинами. Таким чином, у музеї зберігаються 160 творів, що віднесені до основного і допоміжного фондів.

Після смерті заслуженого художника України Андрія Ткаченка (1926–2004) з Тернополя, його спадкоємці передали музею 77 експонатів основного фонду – картини, етюди, рисунки, 292 – науково-допоміжного фонду і 610 архівних матеріалів, серед яких книги його багатой бібліотеки з мистецтва. Нашу графічну збірку також збагатив 41 малюнок олівцем. Це була лише невелика частка творчої спадщини відомого живописця, яка потрапила в приватні руки.

На горищі прибудови до церкви Різдва Христового в Тернополі, під час реконструкції у червні 2007 р., виявлено велику кількість творів сакрального мистецтва і документів, які, очевидно, зберігалися тут після зруйнування Парафіяльного костюлу (1955 р.) і Манастирської церкви на Рогатці (1962 р.). За розпорядженням митрополита УАПЦ Мефодія, церква передала Художньому музею 25 скульптур. Серед них були гіпсові фігури (Ісус Христос, Богородиця, ангел) і скульптури з дерева («Розп'яття», путті, римо-католицькі святі). «Розп'яття» (вис. фігури 166 см) – талановитий твір невідомого галицького майстра кінця XVII ст. [6]

У 2011 р. – нові, надзвичайно цінні надходження. Дирекція художніх виставок України передала нам сім творів класиків українського мистецтва (О. Лопухов, В. Полтавець, М. Приймаченко, Т. Яблонська, В. Касіян, С. Якутович), що суттєво доповнили музейну збірку живопису і графіки [Акт № 29 від 29.06.2011 р.]. До того у нашій збірці не було творів Василя Касіяна і Марії Приймаченко.

Станом на 1 січня 2013 р. основні музейні фонди складали 8826 експонатів, у т. ч. живопису – 835, графіки – 7339, скульптури – 152 одиниці. Серед творів живопису знаходяться 80 картин художників за-

рубіжних країн. Науково-допоміжний фонд налічує 1640 одиниць зберігання, архів – 4673 предметів.

Протягом усього часу діяльності музею трапилися два прикрі випадки викрадення картин з постійної експозиції. 14 березня 2004 р. було викрадено етюд І. Шишкіна «Лісове кладовище» (1890-ті рр.; 23 x 34 см), а 5 квітня 2007 р. – етюд І. Рєпіна «Український пейзаж» (1890-ті рр.; 27 x 41 см). Правоохоронні служби наступного року знайшли і повернули «Український пейзаж». Однак його авторство не було підтверджене Національним науково-дослідним реставраційним центром України у Києві. Сьогодні етюд експонується як твір невідомого художника початку ХХ ст.

Живопис і скульптура представлені в каталозі музейної збірки (ч. I), що вийшов друком у тернопільському видавництві «Астон» (2007) [16]. На Другому Всеукраїнському музейному фестивалі «Музеї у сучасному поліетнічному світі», який проводився 18-22 вересня 2008 р. в Дніпропетровському історичному музеї імені Д. Яворницького, наше видання було відзначене Дипломом Лауреата.

Частина II каталогу, яка вийшла друком у 2008 р., вміщує перелік творів графіки та декоративно-прикладного мистецтва, що зберігаються у фондах музею. Також подані відомості про живописні та скульптурні твори, які не були включені з різних причин у першу книжку [15].

Немало творів живопису, в т. ч. іконопису, повернули до життя музейні художники-реставратори. Реставраційну справу в музеї започаткував Діонісій Шолдра. Першим у грудні 1993 – січні 1994 р. він відновив портрет «Співачка» Ю. Мєгоффера, потім – «Портрет старої» В. Маковського, ікони «Св. Євхаристія» і «Бог-Отець зі святыми». Реставрацію останньої закінчував його учень Іван Кузик. Десятки творів живопису відновили Олена Карцева, Вікторія Демків та Юлія Демкович. Реставровані твори збагатили постійну експозицію музею, особливо залу зарубіжного мистецтва.

З-поміж перших музейних надходжень графіки виділяються 150 листів львівського мистецтвознавця Григорія Островського, який виїздив до Ізраїлю. У 1970-х рр., перебуваючи у Львові, автор зустрі-

чався з Г. Островським, авторитетним фахівцем мистецтва Західної України, бував у його робітні. Він подарував гостеві монографію «Образотворче мистецтво Закарпаття» (1974 р.) з автографом. Серед подарованих ним гравюр, акварелей і рисунків були праці Є. Безніска, М. Безпальківа, М. Дерегуса, М. Ілку, З. Кецала, С. Коропчака, О. Фіщенка, а також твори графіків Росії, Азербайджану, Молдови [Акт № 6 від 29.11.1991 р.].

Заслугують уваги 39 графічних листів західно-європейських авторів XVIII – XIX ст., які поступили до колишньої Картинної галереї від Державного Ермітажу в Ленінграді. Частина з них перебуває в постійній експозиції, зокрема досконалі офорти та літографії Ф. Аквілли, П. Альвізі, Д. Піранезі, Д. Фоло (Італія), Н. Бартельмеса, Г. Бодмера, Й. Бюргера, Ф. Ханфштенгеля (Німеччина), П. Гаварні, Ф. Дельпеша (Франція), Т. Долабелли (Польща). Чимало листів є творами репродукційної графіки, що відтворюють живописні картини і монументальні розписи.

Найбільше у музейній збірці творів української графіки. Серед них офорти, лінорити, літографії та акварелі М. Дерегуса, З. Кецала, О. Пащенко, Г. Якутовича. Важливе місце посідають гравюри художників, які народилися на Тернопільщині, проте через відсутність творчих умов удома працювали у Львові (О. Кульчицька, Л. Левицький, Я. Музика, О. Шатківський) або через політичні мотиви – за кордоном (Я. Гніздовський, А. Малюца) [3].

За часів СРСР проводився цілеспрямований обмін творами художників національних республік. Таким чином, до Краєзнавчого музею, а згодом до нас, потрапили лінорити, літографії, офорти, рисунки митців Росії, Білорусі, Грузії, Вірменії, Азербайджану, Естонії, Латвії, Литви, з яких більше 20 мали звання народних і заслужених художників.

Музей має велику колекцію ескібрисів. Вона була започаткована 1993 р. після індивідуальної виставки графіки Миколи Бондаренка зі Сумщини, який подарував 50 авторських книжкових знаків [Акт № 23 від 1.10.1993 р.].

У 2000 р. наші фонди поповнилися 6 134 ескібрисами з приватної збірки професора Еммануїла Бергера (1910–1999) з Терно-

поля. Після смерті батька їх передав син – професор Олександр Єременко, який проживає у США [12]. Окрім книжкових знаків, ми отримали альбом зі 100 факсимільними офортами Рембрандта. Унікальний дереворит Ніла Хасевича «Дівчина з кошиком» (1936 р.) зберігався між сторінками альбому «Книжкові знаки Ніла Хасевича» (Варшава, 1939 р.), яку Е. Бергер віддав для доповнення експозиції виставки графіки Н. Хасевича у червні 1993 р. Разом із колекцією екслібрисів, в окремому фонді проф. Е. Н. Бергера зберігаються раритетні книги з історії мистецтва Західної Європи та Росії.

Художник Степан Маковський (1933–2004) з Борщева у 1995 р. передав 26 графічних листів (офорти, лінорити, літографії, акватинти) Леопольда Левицького, свого земляка і родича, та сім авторських робіт – акварелей і монотипій [Акт №4 від 10.06.1996 р.].

Родина художника Антіна Малюци (1908–1970) – уродженця Тернопільщини, разом із картинами та етюдами, передала музеєві 78 гравюр, акварелей і рисунків. Живописні та графічні праці цього маловідомого широкому загалові митця експонувалися на його ювілейних виставках у 1998 і 2008 рр. [3].

Творчість митців української діаспори представлена в музеї ліноритами і дереворитами Якова Гніздовського, аквареллю Богдана Титли, рисунками Діонізія Шолдри і Христини Куріци – уродженцями Тернопільщини.

У музеї зберігається частина каталогів виставок, запрошень на вернісажі, друковані афіші тернопільських художників за останні 40 років. Серед їх авторів – заслужені художники України Є. Удін та Я. Омелян. 25 плакатів Анатолія Заблуди є оригінальними творами, що виконані тушшю. Збірка гравюр Ярослава Омеляна, подарованих автором протягом 1991–2013 рр., налічує 46 найменувань.

Останнім часом художники засвоїли техніку комп'ютерної графіки – чорно-білу і кольорову. Серед них виділяються 73 графічні композиції Володимира Окрутного з Тернополя. Його «Хресну дорогу» (14 стацій) ми щороку показуємо на традиційних великодніх виставках.

Одне з останніх надходжень – шість друкованих листів львівсько-го графіка Івана Остафійчука [Акт №6 від 11.02.2011 р.].

Серед вітчизняних і зарубіжних живописців, скульпторів і графіків, твори яких зберігаються в музеї, є ряд авторитетних імен європейського рівня, зокрема Іоанн Георгій Пінзель, Юліуш Фалат, Юзеф Меґоффер, Сергій Васильківський, Микола Пимоненко, Юліан Панькевич, Іван Труш, Олекса Новаківський, а також 40 народних художників України, 25 лауреатів Шевченківської премії та 20 народних художників колишнього СРСР.

Зазначимо, що Краєзнавчий музей у 1991 р. не передав новоствореному Художньому музею жодного твору декоративно-ужиткового мистецтва і народних ремесел. Отже, четверту інвентарну групу – збірку творів декоративно-прикладного мистецтва, ми починали формувати самостійно. Станом на 1 січня 2013 р. вона налічувала 500 одиниць, переважно тернопільських майстрів. У музеї зберігаються вишивки, народний одяг, ручне ткацтво, різьба, гончарство, кераміка, металопластика, батики, витинанки, писанки. Сувеніри – різні за тематикою, технікою і мистецьким рівнем, переважно невідомих авторів, передані Міською радою в 2002 р.

Щороку, починаючи з квітня 1992 р., колектив музею проводить Великодні виставки писанок і листівок. Перша була привезена зі Львова – приватна збірка Івана Гречка, громадського діяча і колекціонера. Наступного Великодня (квітень 1993 р.) була проведена індивідуальна виставка писанок Лесі та Юрія Цікало з Тернополя, після якої подружжя подарувало музею 119 регіональних (традиційних) і авторських писанок.

Нині музейна колекція налічує більше 200 писанок, що виконані в різних техніках: традиційна воскова, а також дряпанки, мальованки, крапанки, різанки, пилянки. Основою служать яйця курячі, гусячі, перепелині та страусині. Серед авторів – Наталія Савенко, Стефанія Семців, Леся Токарська.

Основу музейної колекції різдвяних і великодніх листівок започаткувала родинна збірка Ігоря Дуди, найдавніші примірники якої походи-

ли з Польщі початку 1960-х рр. Нинішня колекція складає 1020 листівок, які поділяються на п'ять груп за походженням: Україна, Польща, Росія, США і Канада. За часів незалежності в Україні почали випускати високомистецькі та якісні за друком листівки. Нині вони чисельно переважають у музейній збірці.

У 2010 р. Ігор Дуда передав музею колекцію з 48 орденів, медалей і відзнак (переважно СРСР), 446 монет країн Європи, Азії, Америки (в т.ч. 3 грецькі IV ст. до н. е.) і 183 банкноти (в т.ч. 2 гривні УНР 1918 р.) [Акт № 7 від 25.05.2010 р.]. У 2011 р. започаткована група філателії, яка нині складається з 230 поштових марок.

Від часу заснування Художнього музею формується його бібліотека, яка на 1 січня 2013 р., згідно Книги обліку бібліотечних фондів, налічувала 2354 примірники книг і журналів. Книгозбірня започаткована дарунком подружжя Олега і Ольги Гайовишин зі Львова. У 1992 р., коли в музеї проводилася виставка «Страсті Христові за Євангелієм св. Матвія» Василя Курилика з Мистецької галереї «Ніялара Фоллс», вони передали комплект канадського журналу-«магазину» «Ми і Світ» 1950 – 85 рр. (редактор і видавець М. Колянківський) [9].

Мистець і реставратор Діонізій Шолдра подарував унікальне, єдине на Тернопільщині, видання – «Книга Творчості Українських Мистців поза Батьківщиною» (Філадельфія, 1981: інв. № 456), секретарем редколегії якої він був. Від Д. Шолдри ми отримали також каталоги виставок ОМУА 1953–62 рр. та українські мистецькі журнали ОМУА «Нотатки з мистецтва» 1970–80-ті рр.

Маючи кошти, в перші роки діяльності музею ми закупили в букіністичній книгарні міста цінні альбоми із серії «Музеи мира», зокрема «Государственная Третьяковская галерея» (1974 р.), «Государственный Эрмитаж» (1975 р.), «Музей изобразительных искусств. Будапешт» (1976 р.), «Британский музей. Лондон» (1980 р.), «Музей Метрополитен. Нью-Йорк» (1983 р.). За підпискою (частково) і вроздріб ми придбали львівське перевидання 11-томної «Енциклопедії Українознавства» (редактор Володимир Кубійович).

Жоден спеціаліст і науковий заклад не можуть обійтися без довідкової літератури. Довідники членів Спілки художників УРСР

(1986 р.), Спілки художників СРСР (2 т., 1989 р.), Тернопільської організації НСХУ (2003 р., 2007 р.) передала нам обласна організація художників. Книги допомагають музейним науковцям у повсякденній роботі.

Збиранням і комплектуванням музейних фондів, збереженням, вивченням і науковим опрацюванням експонатів займаються наукові співробітники відділу фондів. Головними зберігачами фондів ТОХМ від часу його заснування працювали У. Р. Луцик (1991–1993 рр.), С. В. Музика (1993–1996 рр.), Н. Г. Собкович (1996–2003 рр.), О. М. Войтович (2003–2009 рр.), С. М. Бошко (з 2009 р.).

Художній музей у Тернополі мав два відділи в області: Художньо-меморіальний музей Леопольда Левицького в с. Бурдяківці Борщівського р-ну (відкр. 11.08. 1996 р.) і Почаївський історико-художній музей (колишній музей атеїзму, музей історії християнства), переданий 22 січня 1999 р., реорганізований і відкритий 14 жовтня 2000 р. Проте, на підставі рішення Тернопільської обласної ради від 11 листопада 2002 р. № 68 і наказу Управління культури Тернопільської облдержадміністрації від 7 лютого 2003 р. № 12, обидва відділи та їх збірки були підпорядковані районним відділам культури і передані на місцеве бюджетне фінансування.

Найбільш визначною музейною подією України 2012 р., за рішенням Міжнародного благодійного фонду «Україна-3000» та Українського Центру розвитку музейної справи, визнана організація та експонування виставки «Іоанн Георг Пінзель. Барокова скульптура України ХУІІІ ст.» в Музеї Лувр (Париж), що діяла протягом 22 листопада 2012 – 25 лютого 2013 р. Серед чотирьох лауреатів за 1-е місце у номінації «Найкраща музейна подія року – 2012» був визнаний Тернопільський обласний художній музей. На цій виставці експонувалися Дияконські врата («Ангел-Хоронитель» і «Благовіщення». Сер. ХVІІІ ст.) І. Г. Пінзеля з Художнього музею [8].

Список використаних джерел

1. Архів Тернопільського обласного художнього музею за 1991–2013 рр.
2. Андрій Петрик. Комплект із 16 листівок / Упор. О. Ваврик, О. Погодик. Текст – Ігор Дуда. – Тернопіль, 2009.

3. Антін Малюца. Графіка, малярство 1925-1943 рр. Каталог виставки. / Авт.-упор. Ігор Дуда. – Тернопіль, 1998. – 36 с.
4. Герета І. П. Картинна галерея Тернопільського краєзнавчого музею. Путівник / І. Герета. – Львів, 1981. – 79 с.
5. Діонізій Шолдра. Малярство. Каталог виставки / Авт.-упор. Ігор Дуда. – Тернопіль, 1995. – 32 с.
6. Дуда Ігор. Більше запитань, ніж відповідей / І. Дуда // Вільне життя. – Тернопіль. – 2007, 8 груд. №43.
7. Дуда Ігор. Галерея / І. Дуда // Ровесник. – Тернопіль, 1978. – 18 трав.
8. Дуда Ігор. Лауреати року – тернопільські музеї. / І. Дуда // Свобода. – Тернопіль. – 2012, 10 лип. – № 55.
9. Дуда Ігор. Колянківський, Курилик і події, пов'язані з Охтирською Богородицею. / І. Дуда // Літопис Борцівщини. Вип.2. – Борців, 1993. – С.38-55.
10. Дуда Ігор. Художній музей: вчора і сьогодні / І. Дуда // Соломія. – Тернопіль. – 1999: № 5, жовт., № 6, груд.
11. Дуда І.М. Тернопіль. 1540-1944. Історико-краєзнавча хроніка. Ч.1 / І. Дуда – Тернопіль, 2010. – 296 с.
12. Екслібриси з колекції проф. Еммануїла Бергера. Комплект із 16 листівок/ Упор. О. Ваврик, С. Бошко. Текст – Ігор Дуда. – Тернопіль, 2009.
13. Литвин Микола. Скарбниця духовності /М. Литвин // Свобода. – Тернопіль. – 1988. – 7 трав. №44.
14. Тернопільський обласний художній музей. Буклет. Авт.-упор. Ігор Дуда. – Тернопіль. – 4 вид.: 2001, 2005, 2008, 2011. – 8 с.
15. Тернопільський обласний художній музей. Графіка. Декоративно-прикладне мистецтво. Каталог музейної збірки. – Ч. 2. / Упор. О. М. Войтович та ін. За ред. І. М. Дуди. – Тернопіль, 2008. – 144 с.
16. Тернопільський обласний художній музей. Живопис. Скульптура. Каталог музейної збірки. – Ч. 1. – Упор. О. М. Войтович та ін. / За ред. І. М. Дуди. – Тернопіль, 2007. – 144 с.
17. Тернопільський обласний художній музей. 1991 – 2011. – Упор. І.М. Дуда та ін. – Тернопіль, 2011. – 68 с.
18. Дуда И.Н. Формирование музейной коллекции Тернопольского областного художественного музея. /И.Дуда. // Материалы научно-практической конференции «Меценаты и коллекционеры» (к истории музейных собраний), посвященной 70-летию Севастопольского художественного музея им. М.П. Крошицкого 15-22 сентября 1997 года. – Севастополь, 2001. – С. 45-47.

19. *Przewodnik po Muzeum Podolskiem T.S.L. w Tarnopolu. – Tarnopol, 1913. – 15 s.*

20. *Regionalne Muzeum Podolskie T.S.L. w Tarnopolu. Przewodnik po zbiorach. – Tarnopol, 1930. – 17 s.*

Ihor Duda

THE HISTORY OF THE FORMATION COLLECTION OF THE TERNOPIL REGION ART MUSEUM

In this article was analyzes the main stages of the art collection in Podolsk Museum Ternopil region. There was focused on the sources of museum exhibits to the main and auxiliary fund art museums.

Key words: Ternopil region Art Museum, Art Gallery, paint, draw, sculpture, museum fund.